

Ivanka Uršič

»LJUDSKI KAPELNIK« JOŽEF PETROVIČ

V mesecu decembru leta 2009 bo minilo 120 let od rojstva kapelnika in prosvetnega delavca Jožeta Petroviča. Vse življenje je posvetil glasbi, ustanavljal in vodil je pihalne godbe od rodne Primorske do Štajerske, v mnogih krajih prav od začetkov. Živel je za svoje godbenike, jih vzgajal in učil, zato so ga poimenovali »ljudski kapelnik«.

Rodil se je 17. decembra 1889 v Selah na Krasu v kmečki družini očetu Antonu in materi Katarini, rojeni Blažič. Po končani osnovni šoli v rojstni vasi ga je oče na priporočilo domačega župnika, ki je v mladem fantu prepoznal talent za glasbo, peljal v salezijanski zavod na Rakovniku. Jože je želel postati kapelnik, zato se je učil igranja na pihalne instrumente. Šolal se je tudi v Vidmu pri kapelniku Pietru Tonelliju, nato pa še v Oswieczimu na Poljskem. Po devetih letih učenja se je leta 1913 vrnil na Rakovnik in ustanovil svojo prvo godbo v sestavu 30 godbenikov.

Prva svetovna vojna je za nekaj časa zaustavila njegovo glasbeno pot. Kot sanitetni vojak je bil vpoklican na fronto v Galicijo, vendar se je zaradi bolezni kmalu vrnil v Ljubljano in bil v službi pri Rdečem križu. Od tu so ga poslali na soško fronto, kjer je bil ujet in preganjan v italijansko ujetništvo.

Po vojni se je vrnil domov in leta 1919 začel ponovno ustanavljati godbe: najprej v rojstni vasi v Selah in v Brestovici, nato v Mirnu in v Komnu. V Opatjem selu, Dolu in Štandrežu pa so

Jožef Petrovič

godbe ustanovili že njegovi učenci. Leta 1920 je tudi v Gorici pod njegovim okriljem zaživel godbeni krožek, ki ga je Petrovič vodil do leta 1926, ko so fašistične oblasti prepovedale sleherno udejstvovanje v slovenskem jeziku. V Gorici je ustanovil in nekaj časa tudi vodil gledališko skupino, ki je imela svoje prostore v Trgovskem domu. S skupino so nastopali po Vipavski in Soški dolini.

Italijani so spoznali znanje in sposobnost kapelnika Petroviča in ga s težavo le prepričali, da je prevzel še vodstvo goriške italijanske godbe, ni pa jim uspelo ga prepričati, da pristopi k

fašistični stranki, zato so ga začeli preganjati. Še pravočasno je rešil instrumente in notni arhiv ter ilegalno pobegnul čez mejo.

Pot ljudskega kapelnika se je nadaljevala na Vrhniki, nato pri Novi Štifi (pri Ribnici) in leta 1927 v Kočevju. Tam je organiziral tečaj, na katerem so godbeniki pridobili osnovno glasbeno znanje. S prispevki za članarino je nabavil instrumente v Trstu. V prvi polovici leta 1931 je zaradi strankarskih razprtij odšel iz Kočevja. Godbo je nato ustanovil v Hrastniku in končno v Mariboru, kjer je prevzel vodstvo Poštarske godbe.

Kot kapelnika ga je pot vodila še v Vršac in v Sladki vrh ob Muri. V tamkajšnji tovarni je bil zaposlen kot vratar in kapelnik do začetka druge svetovne vojne, ko se je moral umakniti v Ljubljano in od tam na Primorsko. Zaveetje je dobil pri družini Bratuž v Gorici. V spominih je o tem obdobju zapisal: »V Brda sem nosil sveče za cerkve, nazaj pa pakete za internirance in druge. Z družino Janka Premrla smo bili dobri prijatelji. Njegov stric mi je dal večkrat kakšen paket za razbito družino. Premrlav brat Marjan pa mi je posojal kolo za v Brda. Ko sem se nekega dne vrnil domov, je bila hiša zastražena. Nekemu 17-letnemu fantu so partizani dali razstrelivo za miniranje mostov na Soči. Košaro z razstrelivom je spravil v kopalnico v Bratuževi hiši in to so odkrili Nemci. Vseh devet, ki smo stanovali v tej hiši, so aretirali. Po trimesečnem zasliševanju sva bila midva z lastnico postavljena pred sodišče. Dan razsodbe, dan groze. Obsojena sva bila na smrt z ustrelitvijo. Ni besed, ki bi izrazile to grozo, te občutke, zlasti še,

ker sva bila nedolžna. Vedel sem, kdo je kriv, toda naj izdam 17-letnega fanta? V meni je bil strašen boj in čudno, da mi ni srce počilo. Pretresen fant pa ni mogel prenesti krivične smrti. Vstal je in priznal: 'Jaz sem prinesel, oni so nedolžni.' Tisti mladenič še danes živi, njegov oče pa je končal v ognju namesto sina.«

Po vrnitvi iz zapore je odšel v Biljano v Goriška Brda in se tam pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju, med drugim je opravljal tudi dela tajnika narodnoosvobodilnega odbora Biljana. Proti koncu vojne je v Biljani zbral nekaj godbenikov in skrivaj so pripravili skromen program, da so lahko na čelu briškega ljudstva prikorakali 2. maja 1945 v Gorico in na Travniku pred ogromno množico zaigrali »Hej Slovani«.

Po vojni je Petrovič kljub pomanjkanju instrumentov in not, ki so bili med vojno uničeni, še z večjim navdušenjem nadaljeval svoje poslanstvo. Poučeval je mlade godbenike in pod njegovo taktirko so se rojevale nove godbe. Poleg godbe v Biljani, ki je leta 1946 štela 18 članov, je vodil tudi godbo v Medani s 24 instrumentalisti.

Decembra 1949 je že začel zbirati mlade godbenike in instrumente v Ajdovščini in 1. januarja 1950 je začel delovati godbeni krožek. Učenci so bili samouki in glasbenih osnov jih je moral učiti Petrovič. Orkester z 32 godbeniki je nastopal na raznih prireditvah v domačem kraju in tudi drugod. Žal je bil Petrovič zaradi zapletov s tamkajšnjim kulturnim društvom novembra 1951 prisiljen zapustiti Ajdovščino in godba je prešla v okvir gasilske čete.

Iz Ajdovščine je odšel v Vrhopolje, kjer je prav tako učil godbenike prvih korakov. Ustanovil je gasilsko mladinsko godbo, toda zagnanost majhne skupine Vrhopoljčanov ni zadostovala, da bi godba živela daljše obdobje.

Petrovič je ustanovil godbo tudi na Gočah in istočasno je pomagal ponovno obuditi k življenju godbo v Svetem pri Komnu (1954/1955). V šolskem letu 1959/1960 je v Novi Gorici začel poučevati učence, ki so bili pripravljene sodelovati pri godbi. V odkup jim je ponudil nekaj starih inštrumentov.

Pod njegovo taktirko so nastale tudi godbe v Lokavcu, Kostanjevici na Krasu in v Vipavskem Križu. Leta 1972 je na Petrovičevo pobudo zopet zaživela Briška godba, ki deluje še danes. Petrovič je načrtoval godbe tudi v nekaterih drugih krajih, vendar zaradi pomanjkanja denarja le-te niso zaživele, kot na primer v Podnanosu in Vipavi.

Ob koncu življenja si je zamislil še posebno glasbeno skupino, ki bi jo poimenoval »Angelski zbor«. Skupino fantov je želel pripraviti za instrumentalno sodelovanje pri bogoslužju, vendar sodelavcev ni dobil. Tudi njegova ideja o ustanovitvi dekanijske godbe je ostala neizpolnjena.

Leta 1966 je doživel hudo prometno nesrečo. Moral je odložiti dirigentsko palico in jo prepustiti mlajšim kapelnikom. Kljub temu se je še naprej udeleževal vseh večjih prireditev in srečanj pihalnih orkestrrov. Z največjim ponosom je spremljal zlasti koncerte tistih godb, pri katerih je v svojih mladih letih sam zaoral prve brazde in izučil prve godbenike.

Na srečanju ob 50-letnici Delavske godbe Kočevje leta 1977 je kot ustano-

vitelj Mestne godbe Kočevje prejel priznanje.

Jože Petrovič je dočakal visoko starost. Pravijo, da je to za glasbenike običajno.

In kapelnik Petrovič je bil glasbenik v pravem pomenu besede, saj je bila glasba prva in edina spremljevalka skozi vse njegovo življenje.

Pri 90 letih je podrobno opisal svoje dolgo in bogato življenje, v katerem je ustanovil 25 godb ter izšolal preko 1000 godbenikov in 4 kapelnike. Časopis Naše Novice, glasilo delavcev podjetja za PTT promet Maribor, je ob njegovem visokem življenjskem jubileju zapisal: »Niso vsa semena vzknila, toda semen je bilo veliko in zato je tudi veliko orkestrrov, ki so se razrasli in ki še danes z večjimi ali manjšimi uspehi delujejo«.

Zadnja leta je preživel kot invalid v Šempasu. Umrl je 10. marca 1980 v bolnišnici v Šempetru pri Gorici, pokopan pa je v rojstni vasi v Selah na Krasu.

Na jesen svojega življenja si je Jože Petrovič v Šempasu uredil svoj arhiv.

Del iz tega bogatega arhiva je prevzel Goriški muzej, od njega pa Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, kjer se sedaj hrani v Zbirki arhivskega in dokumentacijskega gradiva. Nekaj drobcev o Petrovičevem življenju in delu sta našemu arhivu izročili tudi gospe Lucija Ravbar iz Sežane in Nežika Pečenko iz Šempasa.

Med ohranjenim gradivom je potrebno izpostaviti zlasti številne partiture skladb, ki so jih pod Petrovičevo taktirko igrali številni godbeniki (Majnik – prva pesem v Brestovici).

Bogata je tudi korespondenca, ki sega od leta 1914 do leta 1975 in obse-

ga številna pisma prijateljev godbenikov. Med njimi je tudi pismo Frana Saleškega Finžgarja, ki je Petroviču pisal leta 1951 v imenu uredništva Mohorjeve družbe in ga prosil za fotografijo duhovnika in skladatelja Vinka Vodopivca ter za seznam njegovih najpomembnejših del, ki bi jih upora-

bili za jubilejni članek. Petrovič je dobro poznal Vodopivčevo delo, saj je ob njegovi petdeseti obletnici mašništva spregovoril v imenu godbenikov, s katerimi je Vodopivec sodeloval in zanje priredil številne partiture. Tudi v Petrovičevi zapuščini so med partiturnimi Vodopivčevi rokopisi.

VIRI IN LITERATURA

- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Jože Petrovič
- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Zbirka arhivskega in dokumentacijskega gradiva, Jože Petrovič
- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Zbirka Razno
- PANG, Okrajni svet svobod in prosvetnih društev Gorica
- Dvojni jubilej kapelnika Petroviča, Primorski dnevnik, 9.3.1955, str. 3
- Življenje za glasbo, Primorski dnevnik, 24.1.1971, str. 3
- D. F., Jože Petrovič – 60 let kapelnik, 11.8.1972, str. 7
- Vlado Klemše, Po vsej slovenski zemlji je

- polnih 65 let ustanavljal in vodil godbe na pihala, Primorski dnevnik, 30.12.1979, str.5
- Jože Petrovič, Družina, 8.6.1980, št. 24, str. 5
- Dr. Jožko Vetric, Jožef Petrovič, Primorski slovenski biografski leksikon, II. knjiga, str. 656, Gorica, 1982-1985
- Tone Lotrič, »Ljudski kapelnik« Jožef Petrovič – 90-letnik, Informator Združenja pihalnih orkestrrov Slovenije, Ljubljana, 28. november 1979, št. 6, str. 11
- E. H., 90 let ljudskega kapelnika Jožefa Petroviča, Naše novice, nov. – dec., 1979, L. XVIII, št. 11-12
- Vlasta Tul, 50 let Glasbene šole Vinka Vodopivca Ajdovščina, Ajdovščina, februar 1998, str. 22